

humanization of internal school management. Humanistic principles of management of innovative processes can radically change the system of internal school management. They increase its effectiveness, alter the educational process and its results significantly, promote the development of theory and practice of the socio-pedagogical management in modern conditions of reforming the education system.

Key words: humanization of the management, innovation of education, school management, management of innovation processes, humanistic orientation, humanization of education, internal school management, management activity.

Received 18.04.2015

Reviewed 12.05.2015

Accepted 15.06.2015

УДК 376.3

Н.Т. Коломоєць
vrsl_hnrbc@mail.ru

КАНІСТЕРАПІЯ ЯК ДОПОМІЖНИЙ АЛЬТЕРНАТИВНИЙ ЗАСІБ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ ІЗ РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА

Kolomoets N.T. Kanisterapiya as an accessory and alternative means of communication with children that have autism spectrum disorders / N.T. Kolomoets // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 159–170

Н.Т. Коломоєць. Каністерапія як допоміжний альтернативний засіб спілкування дітей із розладами аутистичного спектра. У статті розкрито теоретичні аспекти використання каністерапії як допоміжного альтернативного засобу розвитку комунікативної компетенції дітей із аутистичними порушеннями та досвід практичного розв'язання цієї проблеми в умовах центру ранньої соціальної реабілітації комунального закладу «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради. На основі цілеспрямованого аналізу психолого-педагогічної літератури досліджено сучасне бачення стану розвитку каністерапії як додаткового

альтернативного засобу спілкування у дітей з розладами аутистичного спектру. Проведений аналіз понять «каністерапія», «лікувальна кінологія», «доготерапія», «собакотерапія». Розглянуті різноманітні дослідження щодо змісту, структури та функцій каністерапевтичної роботи з дітьми, що мають розлади аутистичного спектру. Висвітлено історичний аспект розвитку застосування собаки з метою терапії. Розкрито значення та особливості каністерапевтичної роботи у комплексній реабілітації дітей із розладами аутистичного спектру. Обґрунтовано ефективність впровадження методу каністерапії як допоміжного альтернативного засобу спілкування у дітей із розладами аутистичного спектру. Проаналізовано роль собаки в каністерапії, як мотиваційного об'єкта, живого монітора емоційного стану дитини з розладами аутистичного спектру. Наголошено на простоті і впорядкованості каністерапевтичного середовища, яке не вимагає від дитини високих інтелектуальних здібностей, а лише сприяє засвоєнню простих стереотипних форм поведінки. Доведено, що завдяки використанню у каністерапевтичній роботі стійких домінант (зорових, слухових, тактильних), заняття з каністерапії сприяють формуванню у дітей з аутистичними розладами базових структур розвитку, які є підґрунтям для формування загального, соціального та психомоторного інтелекту, комунікативної потреби, розширення соціальних зв'язків, розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок. Розкрито функції каністерапії як цілеспрямованого методу реабілітації дітей з розладами аутистичного спектру: психофізіологічну, психотерапевтичну, реабілітаційну, компетентнісну, самореалізаційну та спілкування. Наведено модель спрямованої каністерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра, як одного із допоміжних альтернативних засобів спілкування, що охоплювала зміст, засоби, систему принципів, методів і прийомів реалізації висунутої мети. Зазначена модель обіймала три взаємопов'язані етапи: ознайомлювальний, комунікативно-діяльнісний, етап оцінки ефективності змін особливостей дитини після каністерапевтичних занять.

Ключові слова: діти із розладами аутистичного спектру, каністерапія.

Н.Т. Коломеец. Канистерапия в качестве вспомогательного альтернативного средства общения детей с расстройствами аутистического спектра. В статье раскрыты теоретические аспекты использования канистерапии как вспомогательного альтернативного средства развития коммуникативной компетенции детей с аутистическими нарушениями и опыт практического решения этой проблемы в условиях центра ранней социальной реабилитации коммунального учреждения «Хортицкий национальный учебно-

реабилитационный многопрофильный центр» Запорожского областного совета. На основе целенаправленного анализа психолого-педагогической литературы исследовано современное видение состояния развития канистерапии в качестве дополнительного альтернативного средства общения у детей с расстройствами аутистического спектра. Проведенный анализ понятий «канистерапия», «лечебная кинология», «доготерапия», «собакотерапия». Рассмотрены различные исследования по содержанию, структуре и функциям канистерапевтической работы с детьми, имеющими расстройства аутистического спектра. Освещены исторический аспект развития применения собаки с целью терапии. Раскрыто значение и особенности канистерапевтической работы в комплексной реабилитации детей с расстройствами аутистического спектра. Обоснована эффективность внедрения метода канистерапии как вспомогательного альтернативного средства общения у детей с расстройствами аутистического спектра. Проанализирована роль собаки в канистерапии, как мотивационного объекта, живого монитора эмоционального состояния ребенка с расстройствами аутистического спектра. Отмечено простота и упорядоченность среды для занятий по канистерапии, которая не требует от ребенка высоких интеллектуальных способностей, а лишь способствует усвоению простых стереотипных форм поведения. Доказано, что благодаря использованию в канистерапевтической работе устойчивых доминант (зрительных, слуховых, тактильных), занятия по канистерапии способствуют формированию у детей с аутистическими расстройствами базовых структур развития, которые являются основой для формирования общего, социального и психомоторного интеллекта, коммуникативной потребности, расширение социальных связей, развития коммуникативных навыков. Раскрыты функции канистерапии как целенаправленного метода реабилитации детей с расстройствами аутистического спектра: психофизиологическая, психотерапевтическая, реабилитационная, компетентностная, самореализации и общения. Представлена модель направленной канистерапевтической работы с детьми с расстройствами аутистического спектра, как одного из вспомогательных альтернативных средств общения, раскрывает содержание, средства, систему принципов, методов и приемов реализации выдвинутой цели. Указанная модель состояла из трех взаимосвязанных этапа: ознакомительного, коммуникативно-деятельностного и этапа оценки эффективности изменений особенностей ребенка после канистерапевтических занятий.

Ключевые слова: дети с расстройствами аутистического спектра, канистерапия.

Постановка проблеми. Розвиток комунікативної компетенції дітей із розладами аутистичного спектру (далі – РАС) є однією зі стрижневих проблем дошкільної корекційної логодидактики. Її

актуальність зумовлена пріоритетними напрямками Комплексної програми розвитку дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт», Програми розвитку дітей дошкільного віку зі спектром аутистичних порушень Д.І. Шульженко, Комплексної програми розвитку дітей з аутизмом Т.В. Скрипник та Концепції навчання та розвитку дітей з розладами аутичного спектру Т.В. Скрипник.

Характеризуючи особливості комунікації та мовлення дітей з РАС можна виділити ряд особливостей, що виявляються під час спілкування, а саме стереотипне використання мовлення, труднощі використання займенників та слів з непрямим змістом, нездатність орієнтуватися в ситуації спілкування, починати та підтримувати діалог, відсутність реакції на мовлення інших людей, ехолоалії, порушення вербальної комунікації, нездатність до спонтанного узагальнення. Тобто стає очевидно, що спектр порушень комунікації та мовлення при аутизмі дуже широкий, проте, у всякому разі, чи користується особа з аутизмом мовленням, чи ні, найбільш характерними є порушення його соціального аспекту. Тобто для засвоєння системи комунікації необхідна підготовча база, яка охоплює всі сторони особистості дитини: моторну, когнітивну, емоційну та мотиваційну.

Ефективним засобом формування цієї підготовчої бази є каністерапія, де у процесі спілкування з собакою дитина починає розуміти сенс комунікації.

Каністерапія – вид анімалотерапії з використанням собак.

Каністерапія часто використовується як психотерапевтична методика, що сприяє розвитку розумових і емоційних здібностей, поліпшення рухових функцій і моторики. Також метод може використовуватися для посилення ефективності розвитку особистості при корекції, реабілітації та соціальній адаптації дітей з особливостями розвитку [1 ; 3 ; 5 ; 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Позитивні терапевтичні властивості при спілкуванні людини з домашніми тваринами були відомі ще з часів Гіппократа, про що свідчать збережені документи, твори мистецтва і дані розкопок археологів. У Стародавній Греції і Єгипті близько 3 тис. років тому були виявлені здібності собак справлятися з різними людськими недугами. Збережені документи свідчать, що в 1792 році в англійському місті Йорку собак використовували в терапевтичному процесі в лікарні для душевнохворих. Під час догляду за тваринами хворі спілкувалися з ними. Було відзначено позитивний вплив такої методики і, як наслідок , ефективне лікування [3].

Однак , саме поняття «терапії за участю тварин » (або пет-терапії) було вперше сформульовано американським фахівцем в галузі дитячої психіатрії Борисом Левінсоном в 1960 році. Під час прийомів він зауважив, що присутня на сеансах власна собака викликає у пацієнтів – дітей позитивні реакції. З тих пір метод лікування, що включає в себе і

спілкування з тваринами, зокрема з собаками, отримав широке поширення на Заході. В даний час каністерапія може використовуватися при лікуванні і таких серйозних захворювань як дитячий церебральний параліч, розлади аутичного спектру, гіперактивність, серцево-судинні захворювання [1 ; 2; 4].

У наукових колах давно під пильну увагу психологів потрапили особливості взаємин людини і собаки. Було відмічено, що собаки мають значний вплив на людей, при цьому він має зокрема позитивний характер. Помічено, що навіть на відстані, спостереження за собаками і спілкування з ними допомагає відновити людині душевний комфорт, може бути причиною зникнення нападів мігрені і істероїдних станів [4].

Постановка завдання. Мета статті – розкрити поняття та особливості роботи каністерапії у реабілітації дітей з порушеннями психофізичного розвитку на прикладі діяльності відділення ранньої соціальної реабілітації комунального закладу «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність методу багато в чому обґрунтовується мотиваційними і фізіологічними ефектами взаємодії з собакою. Каністерапія є методом неврологічної, психотерапевтичної, педагогічної та соціальної реабілітації. В даний час цей метод визнаний медичним співтовариством і розвивається на науковій основі. У США, Канаді та країнах Заходу було проведено багато досліджень, які підтверджують ефективність каністерапії (S. Barker, K. Dawson., L. Beth, C. Chandler, N. Edwards, L. Handlin, A. Hergovich, K. Kotrschal, L. Kurdek, J. Odendaal, M. Sams, S. Schuelke).

Вплив собаки на людину є комплексним. Зовнішній вигляд собаки, її забарвлення і руху її тіла при диханні і переміщенні в просторі – все це надає стимулюючу дію на центральну частину зорового аналізатора. Відчуття від дотику до шерсті, температура тіла тварини впливають на саму велику зону кори головного мозку – тактильну. Також звуки, що видаються собакою, і її запах впливають на органи слуху і нюху. Повторювані плавні рухи рук при доторканні собаки стимулюють більш глибокі підкіркові області. Збагачення сенсорного досвіду є підґрунтям розвитку пізнавальних процесів. Однак, найважливішим є позитивний енергетичний вплив на людину. Доведено, що 10-15 хвилин погладження собаки нормалізують серцеву діяльність і покращують настрій. На нейро-вегетативному рівні відбувається зниження викиду стресогенних гормонів, нормалізується пульс і частота дихання, знижується тиск в легеневій артерії. Внаслідок чого підвищується загальний емоційний фон, знижується рівень тривожності, відступає депресія і мобілізуються внутрішні ресурси організму. Людина спокійна, бадьора, натхнена і готова до нових звершень.

Д. І. Шульженко рекомендує, що «для спілкування з дітьми обирають колі, сенбернара, ньюфаундленда, ризеншнауцера, боксера або ердельтер'єра. Маленькі та майже без шерсті китайські кошлаті собаки також подобаються дітям. Вони знімають приступи астми, нормалізують тиск і серцевий ритм, позбавляють шкіряних хвороб і навіть уповільнюють процес онкологічного захворювання» [6, с.67].

З боку європейських держав розроблено стандарти та вимоги до «собак-каністерапевтів», які передбачають два напрями цілеспрямованої підготовки: «собака – засіб реабілітації», «собака – помічник в реабілітації». Обов'язковою умовою є проходження ними кваліфікаційної атестації. Вони отримують свідоцтво про відповідність нормам підготовки до використання в якості засобу реабілітації або помічника при реабілітації пацієнтів.

В Японії використовуються "автоматичні" собаки-терапевти – роботи. Дослідження показують, що позитивну реакцію на образ такого собаки показують тільки люди, у яких вже був значний досвід спілкування зі справжніми собаками. Так, фотографія собаки або іграшка можуть розбудити приємні спогади, які дійсно позитивно впливають на настрій. Ті люди, які ніколи не спілкувалися з живою собакою, нічого згадати не можуть, тому ефекту каністерапії у них не виникає [2].

Собак використовують також для профілактики і лікування простудних захворювань, захворювань серцево-судинної системи, при безсонні, при алергії і астмі. Вони діагностують напади епілепсії і можуть попередити про настання епілептичного припадку за 20 хвилин. Собаки дуже дієві для лікування нервового напруження, при розсіяності уваги. Особливо ефективними вони є при почутті самотності, покинутості, в стані депресії.

Дослідження показують, що знаходження поруч з собакою, ігри і тактильний контакт з нею зменшують стрес, збільшують фізичну активність, надають допомогу при депресіях і тривожності, заспокоюють і мотивують людей. Основною причиною, чому саме собака чинить таку благодійну дію, є те, що вона завжди рада спілкуванню з людиною: собаки легко навчаються вербальним командам і охоче їм підпорядковуються, краще, ніж інші тварини виражають свої емоції.

Протипоказаннями до занять каністерапією є алергія на собачу шерсть, відкриті рани, хвороби шкіри, інфекційні хвороби, підвищена температура.

Отже, каністерапія (лікувальна кінологія, доготерапія, собакотерапія) – інноваційний метод лікування та реабілітації в нетрадиційній медицині з використанням спеціально відібраних і навчених собак, різновид пет-терапії, що дає можливість дітям з порушеннями емоційно-вольової сфери, дітям зі складними дефектами розвитку соціалізуватися в якості діяльних членів суспільства. Даний

метод застосовується при лікуванні дітей із синдромом Дауна, ДЦП, аутизмом, учнями корекційних класів в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання, при роботі з гіперактивними дітьми; дітьми, що мають проблеми у спілкуванні і поведінковій сфері.

Як зазначає С.А. Данченко, каністерапія – це комплексна і цілеспрямована діяльність, метою якої є відновлення або розвиток компенсації порушених функцій організму, працездатності пацієнтів або інвалідів і досягнення їх соціальної інтеграції за допомогою комплексу психологічних і соціальних заходів [1].

Функціями каністерапії є:

- психофізіологічна функція. Взаємодія з тваринами може знімати стрес, нормалізувати роботу нервової системи, психіки в цілому;
- психотерапевтична функція. Взаємодія людей з тваринами може істотним чином сприяти гармонізації їх міжособистісних відносин;
- реабілітаційна функція. Контакти з тваринами є додатковим каналом взаємодії особистості з навколишнім світом, що сприяє як психічній, так і соціальній її реабілітації.
- функція задоволення потреби в компетентності. Потреба в компетентності, що виражається формулою "я можу", є однією з найважливіших потреб людини;
- функція самореалізації. Однією з найважливіших потреб людини є потреба в реалізації свого внутрішнього потенціалу, потреба бути значущим для інших, представленим в їхньому житті і в їх особистості;
- функція спілкування. Однією з найважливіших функцій, яку можуть здійснювати тварини в процесі взаємодії людини з ними – це функція партнерів спілкування [2 ; 4].

Існує відмінність між діяльністю за участю собак і терапією за участю собак. Діяльність за участю собак поділяється на пасивну та активну. При пасивній діяльності пацієнти не контактують безпосередньо з собаками. У цьому випадку терапевтичний вплив досягається шляхом спостереження за тваринами у вольєрах, природних парках – пацієнти можуть отримувати відчутну користь для здоров'я просто від їх присутності. При активній діяльності під час спілкування з собаками терапевтичний ефект досягається за рахунок залучення тварин в спільні ігри з дітьми, а також процес догляду за ними (розчісування, годування).

Саме таке, активне залучення до корекційно-розвивального процесу прийомів каністерапії практикують у відділенні ранньої соціальної реабілітації комунального закладу «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради.

Відділення ранньої соціальної реабілітації комунального закладу «Хортицький національний навчально-реабілітаційний багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради успішно втілює можливості каністерапії на практиці. Головний помічник у здійсненні цього

експерименту – лабрадор ретривер Смайл, він же і товариш, він же і лікар.

Колективом відділення була впроваджена експериментальна технологія із застосування каністерапії у конкретному освітньо-розвивальному просторі та здійснене дослідження «Каністерапія як альтернативний засіб спілкування дітей із складними порушеннями розвитку».

Метою експериментального дослідження є теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка моделі корекційно-розвиткової роботи та організаційно-педагогічних умов інклюзії дошкільників засобами каністерапії.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання:

1. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної та соціально-психологічної літератури поглибити і конкретизувати розуміння сутності поняття «каністерапія» та специфіку каністерапії як методу реабілітації.

2. Дослідити стан розробленості теорії та методики організації корекційно-розвиткового процесу дітей із складними порушеннями в умовах дошкільного інклюзивного навчання.

3. Виявити особливості спілкування дітей із аутистичними порушеннями в умовах дошкільного інклюзивного навчання.

4. Розробити модель спрямованої каністерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра.

5. Розробити індивідуальний маршрут розвитку базових компетенцій та апробувати його в умовах дошкільного інклюзивного навчання.

6. Провести експериментальне дослідження ефективності моделі каністерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра.

Відповідно до теорії сучасного процесу реабілітації нами було спроектовано модель спрямованої каністерапевтичної роботи з дітьми із розладами аутистичного спектра, як одного із допоміжного альтернативного засобу спілкування, що охоплювала зміст, засоби, систему принципів, методів і прийомів реалізації висунутої мети. Зазначена модель обіймала три взаємопов'язані етапи: перший – ознайомлювальний, який передбачав первинну діагностику, розробку програми корекції, знайомство з собакою на відстані та зближення з собакою (погладжування, розчісування, годування); другий етап – комунікативно-діяльнісний, який передбачав систему занять, спрямованих на взаємодію собаки-терапевта з дитиною із аутистичними порушеннями, зокрема: ходьба по колу (тримаючись за поводок, ошийник); ходьба в повільному, швидкому темпі, зміна напрямку за вказівкою реабілітолога; біг по прямій, колу, зигзагом (тримаючись за поводок, ошийник), звертаючи особливу увагу на темп і напрямок; виконання вправ за собакою-терапевтом, у статичному положенні; ігри з собакою-терапевтом (кидання м'яча, повзання, стрибки, катання),

релаксаційні вправи (лягти на або поряд з собакою); третій етап – оцінка ефективності змін особливостей дитини після каністерапевтичних занять.

Один з акцентів в програмі впровадження методу каністерапії був визначений як формування нових звукових, зорових і тактильних відчуттів.

Теоретичний та практичний досвід вчених у даній галузі (Лукіна Т.А., Теріхова Д.Ю.) дав змогу дослідити та визначити основні напрями та методи, прийоми роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку, зокрема нестача тактильних стимулів викликає гіперактивність, спалахи агресії, аутистичну і руйнівну поведінку.

Тактильна депривація дитини із розладами аутистичного спектра обумовлює дефекти розвитку емоційної і навіть когнітивної сфери, зумовлює невротичні тенденції у формуванні особистості на більш пізніх стадіях онтогенезу. У багатьох дослідженнях впливу анімалотерапії, в тому числі і каністерапії, акцентується увага на важливості тактильного контакту з «лікарем», тобто коригуючий вплив передається безпосередньо – від тварини до дитини, через доступні для неї аналізатори. Сприймання «братів наших менших» відбувається комплексно: дитина бачить тварину, може відчути її запах, доторкнутися, почути характерні звуки. Саме тому тактильна комунікація дітей із аутичним спектром з собаками повертає їх до витоків онтогенезу, дозволяє здійснювати ефективну корекцію [3, с.118].

Такі контакти – не безпосередньо з педагогом, а через його «помічника», собаку, і є запорукою благодійного впливу на дітей з особливими освітніми потребами.

Успішне застосування тактильного контакту активізувало комунікацію дитини і стимулювало розвиток пізнавальної сфери. Завдання щодо поліпшення координації руху, корекції просторових уявлень, розвитку концентрації уваги також успішно вирішуються за допомогою нової методики.

Аналізуючи результати впливу каністерапії на дітей із аутистичними порушеннями, ми спостерігали появу у них почуття довіри через забезпечення безумовного прийняття і любові, почуття незалежності і ініціативності, терпіння і самоконтролю, почуття власної значущості і компетентності, самооцінки, на фоні збалансованості процесів збудження і гальмування центральної нервової системи легше утворюються нові умовні рефлекси.

Діти з порушеннями аутистичного спектра дуже гостро та категорично можуть реагувати на будь-які зміни у настрої батьків, товаришів, педагогів. Але при контакті з твариною – дитина відкрита, вона довіряє цьому створінню, вона не чекає безпідставних (з її точки зору) змін настроїв. Дитина чекає лише взаємності, яку вона і отримує від собаки.

Практичне застосування елементів каністерапії на заняттях ми побачимо, лише відвідавши його – переказати словами емоційну, дружню атмосферу та яскравість, зацікавленість у очах малюків неможливо.

У відділенні ранньої соціальної реабілітації Хортицького центру дуже сумлінно ставляться до комфорту своїх вихованців – і запорукою цілковитого балансу є позитивний емоційний фон, на якому і протікає весь реабілітаційний процес. Дитина грається – і пізнає світ. Вона взаємодіє з собакою – і вчиться взаємодіяти з людьми.

Забезпечивши комплексність, послідовність та поступовість даного виду роботи, відділення ранньої соціальної реабілітації із запалом взялося до впровадження нової практики. І досягло чималих успіхів та результатів.

Робота з дітьми з раннім дитячим аутизмом зазнала нового поштовху – діти із готовністю та задоволенням сприйняли нового друга. Спілкування із ним стало невід’ємною частиною корекційно-розвиткових занять. Не відмовляються маленькі вихованці від контакту із Смайлом і під час свого дозвілля – тісний зв’язок і тривале спілкування дуже зблизили особливих дітей і їхнього лікаря, і товариша за сумісництвом.

Досвід каністерапії у роботі з особливими членами суспільства є важливим кроком назустріч їм. Тому розвиток цього напрямку має бути серед основних завдань в реабілітаційному просторі.

Висновки з даного дослідження. Важливо відзначити, що до сучасного процесу реабілітаційної діяльності залучається максимум різноманітних методів, форм роботи, інноваційних технологій. Однією з таких технологій у роботі з «особливими» дітьми і є каністерапія, яка на сьогоднішній день відкриває нові горизонти та перспективи застосування. Враховуючи останні досягнення у вивченні впливу анімалотерапії на дітей із особливостями психофізичного розвитку, можна з впевненістю сказати, що каністерапія є ефективною інноваційною технологією реабілітації таких дітей. З давніх-давен відзначався позитивний психоемоційний вплив спілкування з собаками на людей, тому, спираючись на досвід поколінь та досягнення сучасної науки, розвивати та розширювати можливості каністерапії просто необхідно.

Список використаних джерел

1. Каністерапія як вид анімалотерапії. – URL: http://ins.at.ua/publ/kabinet_psikhologicheskoy_podderzhki/terapevticheskaja_gruppa/kanisterapij_a_jak_vid_animaloterapiji/29-1-0-2 Пет-терапія. – URL: <http://znaimo.com.ua/%D0%9F%D0%B5%D1%82-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D0%BF%D1%96%D1%8F>
2. Суботін А. В., Ращевская Л. Л. Лікувальна кінологія. Теоретичні підходи та практична реалізація. – Москва: «МакЦентр. Видавництво», 2004. – 267с.
- 3.

Четвероногие доктора или что такое пет-терапия. – URL: <http://newfs.info/lib/artikle4/712/730/> 4. Чуприков А.П., Хворова Г.М. Розлади спектра аутизму: медична та психолого-педагогічна допомога. – Львів: Мс, 2012. – С.68-73. 5. Шульженко Д. Аутизм – не вирок. – Львів: Кальварія, 2010. – 224 с.

Spysok vykorystanykh dzherel

1. Kanisterapiya yak vyd animaloterapiyi. – URL: http://ins.at.ua/publ/kabinet_psikhologicheskoy_podderzhki/terapevticheskaja_gruppa/kanisterapija_jak_vid_animaloterapiji/29-1-0-2
2. Pet-terapiya – URL: <http://znaimo.com.ua/%D0%9F%D0%B5%D1%82-%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BF%D1%96%D1%8F>
3. Subotin A. V., Rashchevskaya L. L. Likuval'na kinolohiya. Teoretychni pidkhody ta praktychna realizatsiya. – Moskva: «MakTsentr. Vydavnytstvo», 2004. – 267s. 4. Chetveronohye doktora yly chto takoe pet-terapyya. – URL: <http://newfs.info/lib/artikle4/712/730/> 5. Chuprykov A.P., Khvorova H.M. Rozlady spektra autyzmu: medychna ta psykholoho-pedahohichna dopomoha. – L'viv: Ms, 2012. – S.68-73. 6. Shul'zhenko D. Autyzm – ne vyrok. – L'viv: Kal'variya, 2010. – 224 s.

N.T. Kolomoets. Kanisterapiya as an accessory and alternative means of communication with children that have autism spectrum disorders. The article describes theoretical aspects of using a kanisterapy support alternative means of communicative competence children with autistic disorders and practical experience to solve this problems in the centers for early rehabilitation of municipal institution "Khortickiy National Education and Rehabilitation multi-center" Zaporozhye Regional Council. Based on the analysis focused psychological and educational literature The modern view on the state of kanisterapy as an additional alternative means of communication disorders in children with autism spectrum. The analysis of the concepts of "kanisterapy", "medical cynology" "Dog-therapy". The various studies on content, structure and functions "kanisterapy" work with children with autism spectrum disorders. Reveals with the historical aspect of the use of dogs for the purpose of therapy. Exposed meaning and features "kanisterapy" work in rehabilitation of children with disabilities autism spectrum. Proved effectiveness of the implementation of the method "kanisterapy" support as an alternative means of communication in children with autism spectrum disorders. Analyzed role of the dog in "kanisterapy" as motivational object, alive monitor of emotional state of the child autism spectrum disorders. Emphasized the simplicity and ordering "kanisterapy" environment that does not require high child intellectual abilities, but rather promotes the absorption of simple stereotypes behaviors. It is proved that through the use of "kanisterapy" work stable landmarks (visual, auditory, tactile) classes "kanisterapy" contribute to the formation of

children with autistic disorders basic structures of which are the basis for forming a common, psychomotor and social intelligence, communication needs, extension of social connections of communicative speech skills. Exposed function "kanisterapy" as a purposeful method of rehabilitation children with autism spectrum disorders: psychophysiological, psychotherapy, rehabilitation, competence, and self-realization communication. The model aimed "kanisterapy" work children with autism spectrum disorders as one of the auxiliary alternative means of communication, covering content, tools, system principles, methods and techniques of implementation put forward the goal. This model held three interrelated stages: starter, communicative active, phase change characteristics of evaluating the effectiveness of the child after "kanisterapy" classes.

Key words: children with autism spectrum disorders, kanisterapiya.

Received 14.04.2015

Reviewed 25.05.2015

Accepted 23.06.2015

УДК 376(438)"2000-2013"

E.M. Kulesza
ekulesza@aps.edu.pl

**UCZEŃ ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI
W SZKOLE PODSTAWOWEJ I GIMNAZUM W LATACH
2000-2013 W POLSKIM SYSTEMIE OŚWIATY**

Kulesza E.M. Students with special educational needs in the elementary and secondary/gymnasium/ schools in period 2000-2013 in polish system of education / E.M. Kulesza // Actual problems of the correctional education : Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Drahomanov University, Kamyanets-Podilsky Ivan Ohyenko National University / edited by V.M. Synjov, O.V. Havrilov. – Edition VI. Issue 1.- Kamyanets-Podilsky: Medobory-2006, 2015.– P. 170–180

E.M. Kulesza. Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w szkole podstawowej i gimnazjum w latach 2000-2013 w polskim systemie oświaty. W artykule przedstawiono polskie prawo oświatowe oraz rodzaje placówek, w których odbywa się edukacja uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami. Szczegółowo przeanalizowano dane statystyczne za ostatnie 13 lat dotyczące liczebności uczniów z zaburzeniami i